

REFERENCES

1. Hurevych, R. S. (1998). *Teoretychni ta metodychni osnovy orhanizatsiyi navchannya u profesiyno-tekhnichnykh zakladakh: [Monohrafiya]*. Theoretical and methodical bases of training in vocational [Monograph]. Kyiv.
2. Rudnyts'ka, O. P. (1998). *Osnovy pedahohichnykh doslidzhen: navch.-metod, posib. [dlya stud. vyshch. navch. zakl., yaki vyvch. dysts. mystetsk. tsyklus]*. [Foundations of educational scientific: textbook.-a method, posob. [for stud. visch. proc. institu., that vivc. discitis. mystack. cycle]]. Kyiv.
3. *Slovnnyk inshomovnykh sliv.* (1987). [Dictionary of foreign words]. Moscow.
4. Filippova, L. L. (2009). *Model formuvannya informatsiyoi kultury maybutnikh ekonomistiv.*

[Model of formation of information culture of future economists]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ХЕ СЮЕФЕЙ – аспірант Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

HE SUEFEI – postgraduate student of NPU named after N. Drahomanov.

Circle of scientific interests: professional training of future teachers of musical art.

Дата надходження рукопису 19. 04. 2017 р.

УДК: 378+78+37.011.31:37.015.31

ХУА ВЕЙ – аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського
e-mail: 7704304@mail.ru

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В світі, що постійно змінюється, в час, коли оновлення соціокультурного середовища відбувається швидкоплинно і безперервно, вчитель, особливо в галузі музичної освіти, необхідно має бути мобільним, креативним та творчо реалізованим. Формування потенційних творчих сил особистості є універсальним шляхом позитивного впливу на особистість педагога, на особистість учня, та на всю освітню систему в цілому. Творчість, що визначається в аспекті мислення і в аспекті діяльності, проявляється в створенні оригінальних цінностей, закономірностей, методів дослідження та перетворення світу. Без творчості професійний образ вчителя не є завершеним, без неї неможливо говорити про педагогічну майстерність, адже саме творчий компонент робить діяльність педагога особистісно ціннісною, неповторною, натхненною і унікальною. Це, безперечно, стосується діяльності вчителя музики, адже мистецтво, його духовно-творча природа, виступає як джерело творчого самовираження майбутнього вчителя музики.

Дослідження феномену творчого потенціалу показали його інтегральність, складність і багатогранність, зокрема в

контексті навчання гри на фортепіано майбутнього вчителя музики, що зумовлює обґрунтування і впровадження в навчальну діяльність спеціально створених для його формування педагогічних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен творчого потенціалу досліджувався вченими в галузі філософії (Л. Коган, Р. Пономарьова, О. Чаплигін та ін.), психології (М. Гнатко, В. Рибалка, В. Роменець та ін.), педагогіки (П. Кравчук, Н. Посталюк, О. Виговська, В. Лісовська, О. Приходько та ін.). Різні аспекти творчого становлення майбутнього педагога в галузі музичної освіти висвітлюються в наукових працях таких дослідників, як Л. Арчажникова, О. Глузман, С. Науменко, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова та ін. Особливості творчого потенціалу вчителя музики обґрунтовано з точки зору інтеграції педагогічно-методичної, виконавсько-інтерпретаційної та власне музичної творчості (І. Кривохижа); а його формування та розвиток вимагає спеціально створеного середовища (Н. Мартишина).

Мета статті витікає з вищевикладеного і полягає в обґрунтуванні педагогічних умов, організація яких в процесі навчання гри на фортепіано майбутнього вчителя музики

сприятиме формуванню творчого потенціалу останнього.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема творчого потенціалу вчителя музики вивчається в ракурсі наукового феномену творчості, зокрема педагогічної. Творчість в особистісному аспекті, незалежно від виду діяльності, в якій вона проявляється, характеризується такими рисами, як прагнення до нового, здатність до аналізу і самоаналізу, гнучкість і широта мислення, воля і уява [6]. В діяльнісному аспекті творчість позначається як створення якісно нових матеріальних або духовних цінностей. Такий вид діяльності характеризується нешаблонністю, неконформністю, та є проявом індивідуальності людини-творця. Вважається, що неможливо навчити людину творчості, але педагогічна система може сформувати необхідні передумови творчої активності, які, змінюючи структуру навчальної діяльності, стануть чинником формування творчої особистості [10].

Творчий потенціал характеризується низкою якостей, які демонструє творча особистість. Серед таких якостей вчені називали здатність побачити проблему з незвичної точки зору, відмовлятися від авторитетів, уникати передбачених рішень, легко викликати і комбінувати асоціації та образи, критично оцінювати ситуації та явища тощо. На основі аналізу теоретичних досліджень з питань творчого потенціалу майбутнього вчителя музики, ми визначаємо останній як систему особистісно-професійних якостей і здібностей, спрямованих на створення суб'єктивно і об'єктивно нового в музично-педагогічній практиці, що спонукає особистість до творчої самореалізації, саморозвитку і професійного самовдосконалення.

Проаналізувавши сучасні наукові дослідження, ми обґрунтували структуру творчого потенціалу майбутнього вчителя музики (зокрема, в процесі навчання гри на фортепіано), яка, в контексті нашого дослідження, складається з таких компонентів: спонукально-ціннісний, когнітивно-світоглядний, креативно-діяльнісний, рефлексивно-інтерпретаційний.

Ми припустили, що формування кожного компоненту творчого потенціалу майбутнього вчителя музики потребує особливої стратегії, яка, на наш погляд, має будуватися на засадах таких теоретико-методологічних підходів: аксіологічний, системно-інтегративний, особистісно-креативний, рефлексивний та акме-синергетичний. Комплекс наведених

теоретико-методологічних підходів дав змогу обґрунтувати низку педагогічних умов, які в контексті нашого дослідження, ми, спираючись на визначення О. Бражнич [4], трактуємо як сукупність зовнішніх і внутрішніх обставин здійснення навчального процесу, спрямованих на ефективне формування творчого потенціалу майбутнього вчителя музики в процесі фортепіанної підготовки.

Першою педагогічною умовою, на наш погляд, має бути така, що активізує особистісне прагнення майбутнього фахівця до включення у творчу діяльність і усвідомлення ним цінності педагогічної творчості в галузі обраної професії. Ми визначили дану умову як *стимулювання ціннісної установки майбутніх учителів музики щодо формування творчого потенціалу*.

Поняття «установка» було введено до наукового обігу німецьким вченим К. Ланге наприкінці XIX століття в якості позначення готовності до дій, обумовленої наявним досвідом. Глибоке і ґрунтовне дослідження установки ми знаходимо в працях Д. Узнадзе, який визначав, що це цілісний динамічний стан готовності суб'єкта до активності, який зумовлюється внутрішньою потребою і зовнішніми обставинами суб'єкта.

Вплив на формування і стійкість установки можливо забезпечити двома шляхами (Дж. Брунер, М. Сміт). Першим є зовнішній контроль, який спричиняє необхідність підкорення іншим, а другим – процес ідентифікації суб'єкта з оточенням, що актуалізує для індивіда особистісне значення. Отже ми бачимо, що активізуючим чинником формування установки є цінність. Ціннісний компонент стає регулятивним елементом установки, який впливає на всю її структуру. Відтак, ціннісна орієнтація починає виступати в якості установки і визначати активні вибіркові прояви активності особистості. Можна стверджувати, що посилення установки на формування творчого потенціалу в процесі навчання гри на фортепіано у майбутніх учителів музики потребує активізації всіх сфер їхньої особистості в означеному напрямі й має здійснюватися через увесь спектр видів діяльності у вищому навчальному закладі – навчальну, виховну, практичну, дослідницьку, самоосвітню.

Стимулювання ціннісної установки на творчу активність відбувається за допомогою творчих завдань, які перетворюють освітній простір з регламентованої системи трансляції знань на творчу лабораторію. Пошук нестандартних, неочікуваних рішень, в

процесі навчання за такими умовами, поступово стає звичною стратегією, яка здатна принести задоволення. означає, що ціннісна позитивна установка на формування творчого потенціалу в процесі навчання гри на фортепіано закріплюється завдяки позитивному творчому прикладу викладача і активної підтримки індивідуально-творчого стилю кожного суб'єкта. Така взаємодія вимагає від викладачів і освітньої системи високого рівня педагогічної толерантності.

У сучасних наукових педагогічних дослідженнях толерантність визначається як гуманістично зорієнтована професійна здатність педагога до розуміння, визнання й прийняття суб'єкту освітньої взаємодії. При цьому вказується, що розуміння передбачає можливість подивитися на світ очима іншого, визнання окреслюється як готовність бачити в суб'єкті носія інших цінностей, а прийняття ґрунтується на позитивному ставленні до іншого [1]. Толерантність у межах проблеми стимулювання ціннісної установки на формування творчого потенціалу слід розуміти як здатність викладача сприймати позитивно інші судження, інший погляд на вирішення художньо-педагогічних проблем, будь-які прояви творчої поведінки, незвичний погляд на художньо-виконавську інтерпретацію музичного твору шляхом встановлення зі студентами відносин довіри, співпраці, компромісу, позитивних оцінок, і дипломатичного фасилітованого навчання.

Другою педагогічною умовою формування творчого потенціалу ми визначили *організацію креативно орієнтованого розвивально-освітнього середовища*. Організація даної педагогічної умови розповсюджує вплив на всі види творчо-педагогічної взаємодії в процесі навчання гри на фортепіано. Це стосується навчання в класі фортепіано, концертмейстерському класі, творчих позанавчальних видах діяльності, конкурсних і концертних виступів, самостійних занять, колективних творчих семінарів з питань фортепіанної підготовки.

Проблематика навчального, розвиваючого, виховного середовища досліджувалася багатьма вченими (Є. Бондаревська, Б. Ельконін, Л. Новіков, В. Ясвін та ін). Спираючись на визначення науковців і теоретичні положення нашого дослідження, ми визначили креативно орієнтоване навчально-розвивальне середовище педагогічного ВНЗ як соціально-педагогічне утворення, в якому відбувається формування творчого потенціалу студента в процесі навчання гри на фортепіано на основі таких характеристик: повага до особистості

кожного студента; динамічність й активність всіх суб'єктів освітнього процесу; рефлексивність, діалогічності, посилення уваги до дослідної діяльності, наявність сприятливої психологічної атмосфери.

Психологічна атмосфера навчально-розвивального середовища розуміється як стиль, емоційне забарвлення спілкування, стійкий емоційний фон, який виникає в процесі спільної діяльності [2]. Креативно орієнтоване середовище, завдяки атмосфері довіри, здатне знімати психологічні бар'єри між учасниками навчально-творчої діяльності, що знімає емоційне напруження, активізує студентів до творчого пошуку, ризику, розкріпає їх (О. Белікова). Дана психологічна атмосфера спочатку створюється завдяки фасилітативній діяльності викладачів, але з часом їхня організуюча роль переходить до студентів, які самі вже здатні, через творчу діяльність і демократичне ставлення, організувати сприятливий творчий клімат на засадах взаємоповаги і потреби до творчої самореалізації.

Ми вважаємо, що практичним наповненням креативно орієнтованого розвивально-освітнього середовища має бути активна дослідна діяльність, яка визначається як чинник формування творчого потенціалу особистості завдяки активізації пізнавальної діяльності і поглибленню творчо-пошукового досвіду [5]. Дослідна діяльність в процесі навчання гри на фортепіано реалізується через самостійну репертуарну стратегію, в процесі педагогічної практики, художньо-творчої діяльності в рамках концертмейстерського класу, самостійне будівництво концепції музичного твору на основі художньо-виконавського і методичного аналізу мистецькознавчих джерел. Реалізація такої діяльності буде, на наш погляд, ефективною завдяки впровадженню в процес навчання гри на фортепіано моделювальних технологій та комп'ютерних інновацій.

Наступною педагогічною умовою формування творчого потенціалу майбутнього вчителя музики ми визначили *здійснення індивідуального творчого супроводу студентів в процесі фортепіанної підготовки*.

Означена педагогічна умова ґрунтується на тому, що завданням сучасного освітнього простору відповідає такий вид викладання, при якому відбувається саморозкриття студента як зрілої і вільної особистості, яка свідомо несе відповідальність за власне самобудування. Відтак, усе більш актуальною стає така форма педагогічної взаємодії, як

супровід, що діє за принципом індивідуалізації навчального процесу та створює умови для планування студентом власних навчальних траєкторій.

У загальному сенсі в наукових дослідженнях супровід позначається як системна соціально-психологічна допомога та форма соціально-психологічної підтримки (Г. Бардієр, Є. Казакова, Є. Козирева). Така форма взаємодії як супровід націлюється на розвиток та саморозвиток особистості і з змістом і наповненням розділяється на психологічний, педагогічний, методичний або інтегровані види [9]. Творчий супровід майбутнього вчителя музики, який здійснює викладач в процесі організації навчання гри на фортепіано ми розглядаємо як комбінований вид психологічного і педагогічного супроводу, який відбувається на основі співтворчості, демонструє позитивний творчий приклад з боку педагога, активізує ініціативу і відповідальність студента, та ухвалює його індивідуальність в музично-творчій діяльності.

Останньою умовою ми вважаємо доцільним виокремити *впровадження проектних технологій в процес навчання гри на фортепіано*. Проектування (від лат. *proiectus* – «кинутий вперед») як педагогічна технологія отримало визнання в ХХ столітті в результаті науково-практичних розробок Дж. Дьюї. Від інженерно-технічних розробок проектування розповсюджується до різних наукових галузей завдяки своїй поліфункціональності. Так, філософська думка розглядає проект як результат духовно-перетворюючої діяльності; в галузі соціального менеджменту – проектування це ситуативна комплексна технологія для вирішення різноманітних проблем, яка має чітко встановлений термін [3]; в галузі педагогічних наук проектування визначається і розглядається як змістовне, методичне, технічне та психологічне оформлення задуму (В. Сластьонін), як задум і його практичне втілення, через планування та визначення умов реалізації (В. Безпалько).

Проектування одноставно визначається дослідниками як творча продуктивна діяльність, адже даний метод використовується для створення педагогічних інновацій (Н. Яковлева), для отримання об'єктивно або суб'єктивно нового бажаного результату, спрямованого на подальший розвиток суб'єкта (А. Пуліна), для реалізації педагогічних задумів, спрямованих на розвиток та вдосконалення освіти і її суб'єктів [7].

Впровадження в процес навчання гри на фортепіано майбутніх учителів музики

діяльності проектування вимагає від всіх учасників освітнього простору глибокого розуміння технології, змісту і поетапної моделі проектування. В процесі дослідження проектування як виду педагогічної творчої діяльності вчені розглядали різні поетапні схеми (Дж. ван Гіг, О. Новіков, В. Шепель, О. Заїр-Бек та ін). Відкидаючи деякі розбіжності, можливо зазначити, що всі розробки щодо технології проектування мають багато спільного. Так, початковим етапом усіх моделей є прогнозування результатів та планування стратегій, в центрі всього перебігу проектної діяльності – реалізація проекту, а останнім етапом є рефлексія та корекція результатів [8].

Означена педагогічна умова спрямована на актуалізацію усвідомленого творчого саморозвитку, який потребує від студента постанови таких проектних завдань, вирішення яких, у свою чергу, стане основою для нових задач з метою постійного зростання. На основі рефлексії і оцінки результатів як етапу проектної діяльності відбувається усвідомлення, передбачення і прогнозування студентом подальшого творчого, професійного і особистісного розвитку

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, в статті було викладено ряд педагогічних умов, які, на нашу думку, сприятимуть формуванню творчого потенціалу майбутнього вчителя музики в процесі навчання гри на фортепіано. Означені умови торкаються всіх видів навчальної діяльності в класі фортепіано і в концертмейстерському класі, та розглядаються як такі, що мають допомогти майбутнім фахівцям сформувати необхідні для творчої діяльності ціннісні орієнтації, теоретичний і практичний досвід, здатність до адекватної самооцінки. Подальше дослідження означеної проблеми творчого потенціалу передбачає практичну перевірку ефективності означених педагогічних умов та узагальнення отриманих результатів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Андреев М. В. Формування толерантності вчителя загальноосвітньої школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти» / М. В. Андреев. – Харків, 2009. – 23 с.
2. Баранова Н. Психологічний клімат у колективі // Редакція загальнопедагогічних газет, бібліотека «Шкільного світу». – Київ, 2003. – 143 с.
3. Бушуев С. Д. Динамическое лидерство в управлении проектами [Текст] : [монография] /

С. Д. Бушуев, В. В. Морозов; Укр. асоц. упр. проектами. – К. : Українська асоціація управління проектами, 1999. – 312 с.

4. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. канд. пед. наук / О. Г. Бражнич. – Кривий Ріг, 2001. – 238 с.

5. Драч І. І. Оцінювання творчого потенціалу студентів вищих навчальних закладів // Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. / Кол. авт. – К.: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2005. – Вип. 41. – С. 153–160.

6. Загвязинський В. І. Педагогічна творчість учителя / В. І. Загвязинський // Педагогічна творчість і майстерність: хрестоматія / укл. Н. В. Гузій. – К.: ІЗМН, 2000. – 168 с.

7. Заир-Бек Е. С. Теоретические основы обучения педагогическому проектированию [Текст] : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Е. С. Заир-Бек. – СПб., 1995. – 49 с.

8. Колесникова И. А. Педагогическое проектирование : учеб. пособие для высш. учеб. заведений / И. А. Колесникова, М. П. Горчакова-Сибирская ; [под ред. В. А. Сласскина, И. А. Колесниковой]. – 3-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2008. – 288 с.

9. Козирева О. Програма психологічного супроводу школярів, їхніх учителів і батьків (1–11 кл.) : Робота шкільного психолога [Текст] / О. Козирева // Психолог. – 2003. – № 41 (листопад). – С. 5–15.

10. Філософія: підручник/ за заг. ред. М. І. Горлача, В. Г. Кременя, В. К. Рибалки. – К., Харків : Консум, 2000. – 548 с.

REFERENCES

1. Andryuev, M. V. (2009). *Formuvannya tolerantnosti vchytelya zahalnoosvitnoyi shkoly: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. Nauk.* [Tolerance secondary school teachers: Thesis. Dis. for obtaining Sciences. degree candidate. ped. Sciences specials]. Kharkiv.

2. Baranova, N. (2003). *Psykhologichnyy klimat u kolektyvi.* [The psychological climate in the team]. Kyiv: Biblioteka «Shkilnoho svitu».

3. Bushuev, S. D. (1999). *Dinamicheskoye liderstvo v upravlenii proyektami.* [Dynamic leadership in project management]. Kyiv.

4. Brazhnych, O. G. (2001). *Pedahohichni umovy dyferentsiyovanoho navchannya uchniv*

zahalnoosvitnoyi shkoly : dys. kand. ped. Nauk. [Pedagogical conditions of differentiated teaching secondary school students: Thesis. candidate. ped. Science]. Kryvyi Rih.

5. Drach, I. I. (2005). *Otsinyuvannya tvorchoho potentsialu studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv.* [Evaluation of creative potential of students in higher education]. Kyiv.

6. Zahvyazynskyy, V. I. (2000). *Pedahohichna tvorchist uchytelya.* [Teaching art teacher]. Kyiv: IZMN.

7. Zaire-Beck, E. S. (1995). [Theoretical bases of teaching pedagogical designing]. Sankt-Peterburg.

8. Kolesnikova, I. A. (2008). *Pedagogicheskoye proyektirovaniye : ucheb. posobiye dlya vyssh. ucheb. Zavedeniy.* [Pedagogical Design: Textbook. Allowance for higher education. Training. Institutions]. Moscow: Izdatelskiy tsentr «Akademiya».

9. Kozirieva, O. (2009). *Prohrama psykhologichnoho suprovodu shkolyariv, yikhnikh uchyteliv i batkiv (1–11 kl.) : Robota shkilnoho psykhologa.* [The program of psychological support of pupils, their teachers and parents (1-11 cl.): The work of the school psychologist]. Kyiv: Vydavnytstvo «Psykholog».

10. Horlach, M. I., Kremen, V. H., Rybalka, V. K. (2000). *Filosofiya: pidruchnyk.* [Philosophy: Textbook]. Kharkiv: Konsum.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ХУА ВЕЙ – аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Наукові інтереси: формування творчого потенціалу майбутніх учителів музики, розвиток творчих здібностей у процесі навчання гри на фортепіано.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

HUA WEI – PhD student Department of musical art and choreography of the South Ukrainian national pedagogical University named after K. D. Ushinsky.

Circle of scientific interests: the formation of the creative potential of future teachers of music, development of creative abilities in the process of learning piano.

Дата надходження рукопису 17. 04. 2017 р.